Nacionālās arhitektūras padomes sēde

2026.gada 5.maijā plkst:15:00 Kultūras ministrijā un *Teams* tiešsaistē

Protokols 2/2026

Dalībnieki (klātienē un attālināti): Gatis Didrihsons, Dace Vilsone, Juris Poga, Brigita Bula, Dace Kalvāne, Brigita Bula, Kaspars Šmits, Gunta Grikmane, Ilona Pētersone, Andris Kronbergs, Ināra Bula, Rūdolfs-Dainis Šmits, Uģis Kaugurs, Baiba Mūrniece, Dzintra Purviņa, Dace Vizule.

Vadīja: Gatis Didrihsons.

Dienaskārtībā plānotie jautājumi:

1. **Arhitektūras likumprojekta virzība** (13.pants - arhitektūras konkursu jautājumi un 11.pants Autortiesības; NIAA vēstule E.Siliņai un KM, galvenie iebildumi likumprojektam).
2. **Venēcijas arhitektūras biennāle 2027 .**

Jautājums - par Latvijas dalību Venēcijas arhitektūras biennālē 2027.gadā. Iespējamās alternatīvas citos arhitektūras forumos, ja turpinās krievijas dalība biennālē. Aicinājums apdomāt alternatīvas starptautiskas nozares izstādes u.c. notikumus Latvijas arhitektūras reprezentācijai.

3. **Citi jautājumi.**

Kopsavilkums

1. Arhitektūras likumprojekta virzība (13.pants - arhitektūras konkursu jautājumi un 11.pants Autortiesības; NIAA vēstule - galvenie iebildumi likumprojektam).

G.Didrihsons iepazīstina klātesošos ar NIAA vēstulē paustajiem galvenajiem iebildumiem pret Arhitektūras likumprojektu. Viens no iebildumiem ir par 11.pantu *Autortiesības*, pēc NIAA saņemtajiem iebildumiem ir pilnveidota šā panta redakcija.

I.Pētersone skaidro veiktos 11.panta precizējumus.

Aktuālā redakcija: **11. pants. Autortiesības**

(1) Noslēdzot līgumu par arhitekta vai ainavu arhitekta pakalpojuma sniegšanu, tajā iekļauj arī autortiesību jautājumus, tai skaitā attiecībā uz pasūtītāja tiesībām ierosināt izmaiņas būvprojektā vai realizētajā objektā.

(2) Arhitekts un ainavu arhitekts, pamatojoties uz savām personiskajām tiesībām, nevar aizliegt būvprojekta vai realizētā objekta pārveidošanu vai papildināšanu bez pamatota iemesla.

(3) Arhitektūras un ainavu arhitektūras konkursā autora mantisko tiesību vai darba izmantošanas tiesību pāreju pasūtītājam attiecībā uz būvprojekta izstrādi var paredzēt tikai līguma, kas tiks noslēgts ar konkursa uzvarētāju, projektā. Tādi konkursa noteikumi, kas paredz šo tiesību pāreju neatkarīgi no līguma noslēgšanas, nav spēkā.

Skaidrojums no likumprojekta anotācijas:

“Likumprojekta 11. panta otrajā daļā ir noteikts, ka arhitekts un ainavu arhitekts, pamatojoties uz savām personiskajām tiesībām, nevar aizliegt būvprojekta vai realizētā objekta pārveidošanu vai papildināšanu bez pamatota iemesla.

Arhitektiem un ainavu arhitektiem kā radošu darbu autoriem saskaņā ar Autortiesību likuma 14. pantu pieder neatsavināmas autora personiskās tiesības uz saviem darbiem. Vienas no šīm tiesībām ir autora personiskās tiesības uz darba neaizskaramību – tiesības atļaut vai aizliegt izdarīt viņa darbā jebkādus pārveidojumus, grozījumus un papildinājumus. Citiem vārdiem, jebkādas būvprojekta izmaiņas (izņemot tehniska rakstura risinājumus, kuri nav aizsargāti ar autortiesībām) ir saskaņojamas ar arhitektu – projekta autoru. Lai sekmētu labas ticības principa ievērošanu un ņemtu vērā pasūtītāja intereses, Likumprojekta 11. panta otrajā daļā noteikts, ka arhitekts nevar aizliegt objekta pārveidošanu vai papildināšanu bez pamatota iemesla.

Līdz ar to situācijās, kad nepieciešama objekta pārveidošana objektīvu iemeslu dēļ (piemēram, būve nav pabeigta vai nepieciešama tās pielāgošana), pasūtītājam vispirms būtu jāvēršas pie sākotnējā būves arhitekta. Taču, ja sadarbība ar šo arhitektu neizdodas, sākotnējais arhitekts nedrīkstētu liegt piekrišanu izmaiņām, ko piedāvā cits pasūtītāja piesaistīts arhitekts.

Likumprojekta 11. panta trešās daļas mērķis ir novērst gadījumus, kad atbilstoši nolikumam jebkurš arhitektūras un ainavu arhitektūras konkursa dalībnieks (autors) ir spiests atteikties no savām mantiskajām tiesībām (t.i. atsavināt tās) par labu pasūtītājam.

Šāda nolikuma prasība ir nesamērīga, jo, pirmkārt, nepamatoti ierobežo Autortiesību likuma 39.[1] pantā noteiktās autora tiesības pašam izlemt, kā rīkoties ar savām mantiskajām tiesībām, un, otrkārt, autora tiesību atsavināšana pasūtītājam varētu būt pamatota tikai attiecībā uz konkursa uzvarētāju, bet ne visiem konkursa dalībniekiem.

Tāpēc Likumprojekta 11. panta trešajā daļā noteikts, ka arhitektūras un ainavu arhitektūras konkursā autora mantisko tiesību vai darba izmantošanas tiesību pāreju pasūtītājam attiecībā uz būvprojekta izstrādi var paredzēt tikai līguma, kas tiks noslēgts ar konkursa uzvarētāju, projektā.

Likumprojekta 11. panta trešā daļa neierobežo pasūtītāja tiesības uzsākt sarunas par līguma noslēgšanu ar otrās vai trešās vietas godalgas ieguvējiem, ja pasūtītājs nevienojas ar pirmās godalgotās vietas ieguvēju par būvprojekta izstrādi.

Tāpat Likumprojekta 11. panta trešā daļa neaizliedz paredzēt nolikumā noteikumu, ka, piedaloties konkursā, dalībnieks piekrīt konkursa darba publiskai izstādīšanai vai publiskošanai tīmekļvietnē sabiedrības informēšanas nolūkos.”

B.Bula vaicā par tiem gadījumiem, kad neizdodas pasūtītājam vienoties ar 1.vietas ieguvēju, bet ieceri īsteno 2.vietas ieguvējs, kurš veic kādas izmaiņas projektā. Kādos likumdošanas aktos tas tālāk tiek risināts?

I.Pētersone skaidro, ka niansēs tas netiek atrisināts likumā, bet tālākā saskaņošana notiek ar otro arhitektu.

G.Grikmane precizē, ka praksē ir saskārusies ar gadījumiem, kad pasūtītājs noslēdz līgumu ar konkursa 2.vietas ieguvēju, kuram tiek uzdots īstenot konkursa 1.vietas projektu.

G.Didrihsons papildina, ka pastāv prakse konkursos, kur jau tiek paredzēts atpirkt mantiskās tiesības uz pirmās vietas ideju.

I.Pētersone skaidro, ka arī Autortiesību likumā nav noteikts, kas tas paredzētu labprātīgu autora atteikšanos no savām autortiesībām, bet autoram vienmēr ir tiesības lūgt neminēt savu vārdu. Ja arhitekts publiski paziņo par atteikšanos no sava darba, saskaņā ar likumu, viņš tomēr paliek darba autors.

A.Kronbergs norāda, ka likums ir aizgājis ļoti detalizētā izvērsumā, kas nebūtu pareizi. Stāsta par savu pieredzi, ka līgumos ir iestrādāts punkts, ka pasūtītājam ir tiesības izmainīt projektu, piedaloties trešajai personai, bet vienlaicīgi pasūtītājam ir pienākums par to informēt arhitektu (idejas autoru), vai atsevišķos gadījumos saskaņot izmaiņas. Savukārt idejas autoram, ja izmaiņas projektā ir pārāk lielas un sāk apdraudēt idejas būtību (autorības subjektu), ir tiesības no autorības atteikties. Un šādā gadījumā pasūtītājam nav tiesību saistībā ar projektu pieminēt sākotnējo arhitektu kā idejas autoru.

G.Grikmane uzsver, ja pasūtītājs ar arhitektu nenoslēdz līgumu, tad pasūtītājs neiegūst mantiskās tiesības. Savukārt pasūtītājam ir vēlme iegūt 1.vietas uzvarētāja projektu un noslēgt līgumu, bet ir arī papildus nosacījums, ka pasūtītājs iegūst "zaļo koridoru" turpmākajos saskaņošanas procesos, un būvvaldē konkursā uzvarējušais projekts otrreiz netiek vērtēts atbilstoši arhitektoniskai kvalitātei.

I.Bula vērš uzmanību, NKMP pēdējā gada laikā ir bijuši pāris konkursu, kur NKMP pārstāvju viedoklis nav uzklausīts – runa ir par *Riga Waterferont* projektu. NKMP esam rakstījuši diezgan skarbus viedokļus, un jebkurā gadījumā 1.vietas ieguvējs mūsu skatījumā nesasniedz kvalitātes mērķi. Uzvarētājs nenodrošina šo kopīgo mantojuma saglabāšanu, gan arhitektūras kvalitātes vērtības. Pieļauj iespēju, ka ir jābūt kādiem MK noteikumiem vai kādam citam normatīvam, kas nosaka, kurā teritorijā ir pieļaujams "zaļais koridors" un kurā nē. Ja Rīgas vēsturiskajā centrā, īpaši Vecrīgas teritorijā, sāksim domāt par "zaļajiem koridoriem", tas nebūtu pareizi. Vajadzētu nodrošināties, lai "zaļais koridors" nebūtu automātiski atvērts visiem lielajiem projektiem, kā to gribētu attīstītāji.

G.Didrihsons piedāvā izskatīt 13.panta redakciju par arhitektūras konkursiem.

D.Kalvāne ieskicē par iespējamo administratīvo slogu saistībā ar konkursiem pašvaldībām un privātajiem attīstītājiem. Konkursu izstrāde ir pašvaldības pienākums, ko veic esošo resursu ietvaros. Ja tiek piesaistīti papildu eksperti vai žūrijas komisijas locekļi, vai kāda kompetenta institūciju, tikai tādā gadījumā tas varētu tikt uzskatīts par administratīvo slogu. Jaunā regulējuma dēļ papildu izmaksas publiskajā sektorā neveidojas. Priekšstats, ka privātajam pasūtītājam konkursa organizācija izmaksā ārkārtīgi dārgi, ir maldīgs. Citās valstīs konkursa izmaksas pielīdzina pirmajai stadijai, ko sauc par skiču stadiju, tajā tiek izstrādāti vairāki varianti, no kuriem izvēlās konkrēto variantu tālākai projektēšanai.

Skaitliskā izteiksmē izmaksas lielākoties atkarīgas no objekta lieluma un sarežģītības pakāpes. Tad jau var analizēt, cik liels ir plānotais objekts un cik sarežģīta ir telpu programma.Par 13.panta otrās daļas 3.punkta formulējumu – par 3500 kvadrātmetriem, es nevaru piekrist apgalvojumam, ka platības ziņa mazai skolai vai bērnudārzam konkurss nav vajadzīgs.

D.Kalvāne atgādina par Igaunijas piemēru, kur ar Eiropas Savienības finansējumu un tieši ar metu konkursu palīdzību, tiek īstenoti kvalitatīvi izglītības iestāžu ēku projekti. Latvija diemžēl priekšroku dod zemākai cenai publiskajos iepirkumos.

Seko arhitektu diskusija par 13.panta otrās daļas 3.punkta formulējumu. Ir ierosinājums svītrot teikumu daļu ar atsauci uz 3500 kvadrātmetriem, jo tas var radīt tendenci, ka tiks pasūtītas projektēt ēkas platībā, kas ir mazākas un nepārsniedz 3 500 kvadrātmetrus.

Par pārējiem formulējumiem 13.pantā NAP locekļiem nav iebildumu.

3) pilsētu teritorijās trešās grupas publisku ēku jaunbūvēm – vispārējās vai vidējās profesionālās izglītības iestādēm, augstākās izglītības iestādēm vai zinātniskajai pētniecībai paredzētajām ēkām, muzeju, bibliotēku, ārstniecības vai veselības aprūpes iestāžu ēkām, sporta būvju būvniecībai, ja to platība pārsniedz 3500 kvadrātmetrus, kā arī šo ēku pārbūvei, ja pārbūves rezultātā tiek palielināts būvapjoms par 30 procentiem;

Papildu informācijai: *pēc NAP sanāksmes šā gada 11.maijā notika sanāksme ar Ekonomikas ministrijas piedalīšanos (Olga Feldmane), kuras laikā KM un EM pārstāvji vienojās par precizētu 13.panta redakciju, svītrojot 13.panta otrās daļas 3.punktu. Vienlaikus tika papildināta 13.panta trešās daļas redakcija, kurā Ministru kabinets noteiks tos gadījumus, kad obligāti būs rīkojami arhitektūras konkursi.*

(3) Ministru kabinets nosaka gadījumus, kad obligāti rīkojams arhitektūras, ainavu arhitektūras un pilsētbūvniecības konkurss, kā arī kārtību, kādā privātpersonas rīko arhitektūras, ainavu arhitektūras un pilsētplānošanas konkursus.

Kontekstā ar konkursu jautājumiem, G.Didrihsons lūdz I.Bulu pastāstīt vairāk par aktuālo situāciju NKMP darbā (saistībā ar projekta *Riga Waterfront* attīstību).

I.Bula stāsta, ka šobrīd Rīgas pilsētas attīstības departamentā tiek virzīti grozījumi par Rīgas pilsētas teritorijas plānojumu, kas ir iesniegti NKMP saskaņošanai. Tas sasaucas arī ar arhitektūras konkursu jautājumu likumprojektā. Viens no jautājumiem ir par prasību izmaiņām insolācijas noteikumos, par šo jautājumu NKMP nav iebildumu. Bet paralēli tiek grozīts punkts par metu konkursiem Rīgā, pamatojoties uz birokrātijas mazināšanu. Pieciem publiskiem objektiem Rīgā tiek atcelta obligātā metu konkursu nepieciešamība. Un tie ir Stacijas laukums (*Linstow Baltic* ir bijis NKMP ar vīziju, kāds varētu izskatīties Stacijas laukums), Pētera baznīca un Reformācijas laukums, un vēl atsevišķi dārzi un parks. Un vēl jautājums, kas dara bažīgus, ir vēsturisko zemes gabalu dalīšana vai savienošana. Šis pienākums būs uz NKMP pleciem, un te mēs saskatām daudzus riskus arī pašiem uzņēmējiem.

Rīgas vēsturiskā centra aizsardzības zonu var palielināt vai samazināt tikai ar UNESCO atļauju, kas notiek tikai reizi gadā ar UNESCO ģenerālās asamblejas starpniecību, to nerisina teritoriju plānojumi. Skatoties Latvijas kontekstā, kā piemēru var minēt

Kuldīgas saglabāšanas un aizsardzības likumu, kurā ir noteikta ne tikai vecpilsētas aizsardzības zona, bet arī dabas aizsardzības zona, par kuru bija ļoti plašas diskusijas.

Šobrīd sadarbībā ar UNESCO pasaules mantojuma centru un Latvijas UNESCO Latvijas Nacionālā komisija ģenerālsekretāri Baibu Moļņiku tiek plānots izvērst informatīvu kampaņu, lai skaidrotu Rīgas pilsētas vēsturiskā centra aizsardzības zonas nozīmi, kas nav šķērslis pilsētas attīstībai.

D.Kalvāne stāsta, ka LAS ir notikusi sanāksme ar *Linstow Baltic* attīstītājiem, kuri ir veikuši priekšizpēti 13.janvāra ielai un Stacijas laukumam, Satekles, Marijas ielas un citām perpendikulārajām ielām pret Stacijas laukumu ar ideju izveidot tramvaju kustību. Stacijas laukums netiek virzīts kā Rīgas pilsētas Attīstības departamenta prioritāte, jo prasa lielas finanšu investīcijas, kādu šobrīd pilsētai nav.

I.Bula: *Linstow Baltic* nāk ar savām investīcijām kā attīstītājs, kurš aktīvi plāno attīstīt Stacijas laukumu. Šeit mēs nerunājam tikai par mazo *Fēnikss* laimētavas ēku, bet par visu Stacijas laukuma attīstību kopumā.

M.Liepa- Zemeša atzīmē, ka teiktais par metu konkursa nerīkošanu Stacijas laukumā ir pretrunā ar noteikto Arhitektūras likumā par arhitektūras konkursiem. Uzskata, ka būtu svarīgi saņemt skaidrojumu no pašvaldības.

D.Vilsone vēlreiz uzsver to, ka Latvijas Arhitektu savienībai veidojas konceptuāls sadarbības memoranda projekts par sadarbību ar Rīgas domi, ko vajadzētu drīzumā sagatavot un parakstīt. Memorandā viens no būtiskiem punktiem būtu par būvniecības projektu vērtēšanu Rīgas pilsētas Attīstības departamentā, un jo īpaši par to būvniecības projektu vērtēšanu, kuri iecerēti Rīgas vēsturiskajā centra teritorijā. Jautājums ir par to, ka vajadzētu nostiprināt nosacījumu, ja ir jau notikusi konkursa procedūra un izvēlēti konkursa uzvarētāji, tad vēlreiz atsevišķa institūcija nepārvērtē projekta arhitektūras kvalitāti, kuru jau vienreiz novērtējusi profesionāļu žūrija. Nevajadzētu vēlreiz pārvērtēt un apšaubīt kvalitāti, kas vienreiz kaut ir bijusi izvērtēta.

B.Bula uzsver, ka MK noteikumos vajadzētu skaidri noteikt kādas kvalifikācijas speciālistiem būtu jābūt konkursa žūrijā.

G.Grikmane pauž viedokli, ka gadījumos, kad žūrijā mēdz būt atšķirīgi viedokļi, piemērām, NKMP pārstāvis nepiekrīt rezultātam, tad viņiem vajadzētu būt tiesībām rakstiski paust savu viedokli. Tās ir tehniskas nianses, kam nav jābūt likumā, bet gan MK noteikumos. LAS virzītais sadarbības memorands ar Rīga domi būtu solis virzienā uz savstarpējās sapratnes veicināšanu un sadarbību.

Nacionālā arhitektūras padome izsaka atbalstu likumprojekta redakcijai tālākai virzībai uz Ministru kabinetu. Sēdes dalībnieki atbalsta arī 13.panta redakciju ar piebildi, ka 13.panta otrās daļas 3.punktā būtu jāsvītro atsauce uz norādi - 3 500 kvadrātmetriem.

Nacionālā arhitektūras padome atbalsta likumprojekta "Arhitektūras likums" iesniegšanu izskatīšanai Ministru kabinetā.

Informācijai:

11.maijā notika sanāksme ar EM pārstāvī Olgu Feldmani, kuras laikā tik vēlreiz precizēta 13.panta redakcija (tika svītrots diskutablais punkts, konkrētais uzskaitījuma formulējums tiks pārnests uz MK noteikumiem.)

2. Venēcijas arhitektūras biennāle 2027.

Dace Vilsone iezīme esošo situāciju Venēcijas mākslas biennālē – Venēcijas biennāles vadības atļauja krievijai piedalīties Venēcijas mākslas biennālē ir raisījusi neviennozīmīgu rezonansi pasaulē. Kultūras ministres Agneses Lāces aicinājumam atsaucās 23 Eiropas valstu kultūras ministri, kuri kopīgi parakstītajā vēstulē aicināja biennāles organizatorus pārskatīt lēmumu par krievijas dalību biennālē. Eiropas Komisija ir apņēmusies apturēt savu finansiālo atbalstu Venēcijas biennālei, Itālijas kultūras ministrs ir aicinājis biennāles vadību nepieļaut šādu situāciju. Ir atkāpusies arī Venēcijas biennāles žūrija.
Latvijas paviljona kuratori ir sagatavojušies protesta akcijām biennāles pirmsatklāšanas dienās. Domājot par Latvijas dalību nākamajā biennālē, jautājums ir, kāda būtu rīcība? Iespējams, ka viena no rīcībām būtu konsekventi novērsties un nepiedalīties ne arhitektūras, ne mākslas biennālēs, vienlaicīgi meklēt un diskutēt par citiem redzamiem starptautiskās pozicionēšanās veidiem attiecīgajai nozarei. Ministrija vēlas konsultēties ar nozari, lai pieņemtu lēmumu par turpmāko rīcību.

D.Vilsone aicina nozari apspriest, kādas alternatīvas − starptautiskas aktivitātes varētu sekot, kur varētu popularizēt Latvijas arhitektūru.

B.Bula aicina nedaudz pagaidīt, kā norisināsies Venēcijas mākslas biennāles atklāšanas pasākumi, un kādi notikumi norisināsies. Atgādina, ka šogad Ukrainas kultūras ministre aicināja Baltijas valstis tomēr piedalīties mākslas biennālē.
B.Bula akcentē, ka pasaulē pašlaik nav līdzvērtīga starptautiska foruma Venēcijas biennālei mākslā un arhitektūrā. Venēcijas biennāle dod iespēju runāt par idejām, kas paceļas pāri ikdienas problēmām.

D.Vilsone uzsver, ka Venēcijas biennāles vadība ir neatkarīga, tostarp arī no Itālijas kultūras ministrijas, ko viņi izmanto. Jautājums ir, vai mēs konceptuāli domājam par citu alternatīvu vai nē.

M.Liepa- Zemeša uzsver, ka varētu virzīties uz kādu citu alternatīvu, bet būtu svarīgi pirms tam zināt, ka ir jau zināmi partneri – piemēram, kāda valstu grupa, kas arī ir izvēlējusies to pašu alternatīvu.

Dz.Purviņa atzīmē, ka Baltijas reģionā viena no iespējām būtu piedalīties Tallinas arhitektūras biennālē (*Tallin Architecture biennale*), tāpat Eiropā ir zināma arī Roterdamas arhitektūras biennāle (*International Architecture biennale Roterdam*), kur Nīderlande ir spēcīga gan ar savu arhitektūras, gan dizaina tradīciju.

G.Grikmane – līdztekus tam, kas jau tika minēts, būtu jārunā ar tiem Eiropas Savienības valstu kultūras ministriem, kuri atsaucās A.Lāces aicinājumam, iespējams, apzināt kādu citu alternatīvu un pacelt to augstākā līmenī vienotā tīklā, un izveidot kopīgu bāzi kādai jaunai, jaudīgākai alternatīvai.
Jo nebūtu nozīmes vienai pašai Latvijai klusām aiziet no biennāles.

G.Didrihsons uzsver, ka plašākā diskusijā būtu svarīgi uzklausīt to arhitektu viedokļus, kuri veidojuši Latvijas paviljonu iepriekšējās biennālēs.

G.Grikmane atzīmē, ka maija beigās notiks LAS padomes sēde, kurā šis jautājums varētu tikt apskatīts.

Dz. Purviņa izsaka domu, ka iespējams arī tāds scenārijs, ka Latvija nepiedalās vienā biennāļu ciklā – arhitektūras un mākslas. Iespējams, ka četru gadu laikā ir mainījusies

biennāles vadība, ir beidzies karš Ukrainā, un, cerams, Venēcijas biennāles vadība ir kardināli mainījusi savu pozīciju.

D.Vilsone atzīmē, ka septembra sākumā būtu pēdējais brīdis pieņemt gala lēmumu, jo attiecīgi tad tiktu vai netiktu izsludināts ideju konkurss dalībai nākamajā biennālē.

NAP priekšsēdētājs: Gatis Didrihsons

Protokolēja: Dz.Purviņa